

Journal of
Buddhist Innovation Review

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธนวัตกรรมการสื่อสารเรื่องกรรมของพระพุทธเจ้า

Buddhist Innovation of the Communication About the Buddha'

Research Articles

บทความวิจัย

อภิชาติ พรหมจันทร์ (สุวัณโณ) พล.อ.ส.

Aphichat Promjam (Suwanno) Pfc.

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

M.A. Student Department of Buddhist Communication Innovation Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Punnajanto@gmail.com

Article history

Received: September 9, 2023 / Revised: October 24, 2023

Accepted: November 29, 2023 / Available Online: December 3, 2023

บทคัดย่อ

หลักคำสอนเรื่องกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท จำแนกกรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) กรรม จำแนกตามคุณภาพตามธรรมชาติที่เป็นมูลเหตุ 2) กรรมจำแนกตามทวาร คือทางที่ทำการหรือทางแสดงออก 3) กรรม จำแนกตามลักษณะและการให้ผล รวมเรียกว่า “กรรม 12” เป็นกรรมที่จำแนกตามหลักเกณฑ์การให้ผลแยกออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายกรรมดีและฝ่ายกรรมชั่ว พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนเรื่องกรรมและผลของกรรมอย่างละเอียด ประกอบด้วยเหตุและผล มีอุทาหรณ์และบุรพกรรมมาประกอบ มิได้แบ่งชั้นวรรณะของผู้ฟัง ทรงตรวจสอบอุปนิสัยของผู้ฟังที่จะบรรลุธรรมได้ก่อนแล้วจึงสื่อสารเรื่องกรรม โดยทรงใช้หลักเทศนา 4 และหลักเทศนา 9 เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร พระองค์เองเป็นสื่อบุคคลที่มีทั้งอิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ อนุศาสน์ปาฏิหาริย์ และกลุ่มเป้าหมายที่รับการสื่อสารเรื่องกรรมจากพระพุทธองค์ล้วนเป็นบุคคลที่ทรงตรวจสอบด้วยพระทศพลญาณ 10 การสื่อสารของพระพุทธองค์จึงเป็นกระบวนการสื่อสารที่ไม่เคยมีเจ้าลัทธิท่านใดเคยใช้สื่อสารมาก่อนในครั้งพุทธกาล ดังนั้นรูปแบบการสื่อสารเรื่องกรรมของพระพุทธองค์จึงเป็นกระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่สมบูรณ์แบบ

คำสำคัญ: การสื่อสารเรื่องกรรม

Abstract

The results of thesis showed that the doctrine of Kamma found in Theravada Buddhist scriptures can be classified into 3 types: 1) Kamma is classified by the qualities of karmic causes 2) Kamma is classified by the sense doors of deeds 3) Kamma is classified by its nature and its consequences, called "12 Kamma." Karma can be also classified by the principle of consequences: wholesome deed and unwholesome deed. The Lord Buddha had taught about Kamma and the consequences of Kamma in detail. The Buddha's teachings consisted of cause and effect, parables and predecessors to accompany it. Buddha teaches all people without dividing the caste of the listeners. Buddha would first examine the character of the listeners who would attain enlightenment and then communicate about wholesome deed and unwholesome deed. He uses the 4 principles and the 9 principles of teaching as the tools of communication. He himself was the person who possessed 3 miracles; marvel of physical power; marvel of mind reading and marvel of teaching. All people who listen Buddha's teaching on Kamma have been examined by his 10 powers of perfection wisdom (Dasa-Balanana). Therefore, it is the most perfect procession of Buddhist innovative communication.

Keyword: Communication about karma

บทนำ

ประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีประชากรเคารพนับถือพระพุทธศาสนามากถึง 63,299,193 คน จากประชากรทั่วประเทศ 67,726,419 คน คิดเป็นร้อยละ 93.5 (สำรวจ ด้านสังคม สาขาศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม. [ออนไลน์], (สืบค้นวันที่ 13 ตุลาคม 2564), แหล่งที่มา www.nso.go.th) ศิล 5 จึงเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาขั้นพื้นฐานสำหรับประชากรที่เป็นพุทธศาสนิกชน การปลูกฝังคุณธรรมเรื่องศีลส่งผลให้พุทธศาสนิกชนรู้จักแยกแยะกรรมดี กรรมชั่ว มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว แต่ปัจจุบันนี้ก็ยังมียุทธศาสนิกชนบางส่วนที่มีความเข้าใจเรื่องกรรมคลาดเคลื่อนไปจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก บางส่วนก็มีความเคลือบแคลงใจเรื่องผลแห่งกรรมดีกรรมชั่ว ดังคำที่พูดติดปากกันว่า “ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป” เพราะการทำความดีนั้นบางครั้งได้รับผลตอบแทนช้า จึงหันกลับไปทำความชั่วด้วยคิดว่า เมื่อทำชั่วแล้วจะได้รับผลดีอย่างรวดเร็วทันตาเห็น บางคนถึงขั้นกระทำความหนัก หรืออนันตริยกรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; เล่มที่ 35 ข้อ 941 หน้า 595) เช่นการฆ่าบิดามารดา เป็นต้น เพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองต้องการ โดยที่ไม่ได้มีความสะทกสะท้านหรือเกรงกลัวต่อบาปกรรมที่จะติดตามมาจากสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไปแม้แต่น้อย ผลจากการไม่เชื่อเรื่องผลแห่งกรรม และความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเรื่องผลแห่งกรรมนี้ จึงส่งผลให้สังคมไทยทุกวันนี้เกิดปัญหาด้านอาชญากรรมต่างๆ มากมาย บุคคลที่ปฏิเสธกรรมและผลแห่งกรรมในทางพระพุทธศาสนาจัดเป็นพวกมิจฉาทิฎฐิ บุคคลเหล่านั้นเมื่อคราวดับขันธสันติชีวิตไปแล้ว มิจฉาทิฎฐิอุกุศลกรรมก็จักชักนำเขาเหล่านั้นไปสู่นิริยภูมิ บังเกิดเป็นสัตว์นรกได้รับทุกข์โศกอย่างแสนสาหัสในโลกกันตณรก

คำว่า กรรม ในทัศคติของหลายท่านเข้าใจว่า หมายถึงสิ่งที่ไม่ดี สิ่งชั่ว สิ่งเลวทราม หรือผลลัพธ์ที่ได้รับจากการกระทำในสิ่งที่ไม่ดี สิ่งชั่ว สิ่งเลวทรามนั่นเอง หรือในภาษาที่พูดกันว่า เคราะห์ร้ายมักตกอยู่กับกรรม เคราะห์ดีมักตกอยู่กับบุญ เมื่อใครประสบเคราะห์ร้าย คือทุกข์ภัยพิบัติต่างๆ ก็พูดว่าเป็นกรรมของเขา แต่เมื่อใครประสบเคราะห์ดีมักพูดว่าเป็นบุญของเขา (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ความเข้าใจเรื่องกรรม, (ความเข้าใจเรื่องกรรม, 2556, หน้า 1-2) นี่คือการเข้าใจเรื่องกรรมของพุทธศาสนิกชนชาวไทยในปัจจุบัน แต่สำหรับความหมายที่ถูกต้องตามหลักการในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก คำว่า กรรม แปลตามศัพท์ว่า การงาน หรือการกระทำ แต่ในทางธรรมต้องจำกัดความจำเพาะลงไปว่า หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความตั้งใจ ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่าเป็นกรรมในความหมายทางธรรม เจตนา ได้แก่ เจตจำนง ความตั้งใจ การเลือกตัดสินใจ มุ่งหมายที่จะกระทำ หรือพลังนำที่เป็นตัวกระทำนั่นเอง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562, หน้า 251) ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในนิพเพธิกสูตร ว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กัมมํ วทามิ เจตยิต्वा กัมมํ โกรติ กาเยน วาจาเยน มนสา” เป็นต้น แปลความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวเจตนาว่าเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้ว จึงกระทำการกรรมด้วยกาย วาจา ใจ” (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2500, 2535; เล่มที่ 22 ข้อ 62 หน้า 394 และ เล่มที่ 22 ข้อ 63 หน้า 577) ดังนั้น คำว่า กรรม ตามความหมายที่ถูกต้องตามหลักการในทางพระพุทธศาสนาจัดเป็นคำกลางๆ ไม่ได้เจาะจงว่า ดีหรือชั่ว และต้องประกอบด้วยเจตนาเป็นมูลเหตุแห่งการกระทำตามที่พระพุทธองค์ได้ตรัสแสดงไว้ ซึ่งแบ่งประเภทของกรรมตามคุณภาพ หรือตามธรรมที่เป็นมูลเหตุ แบ่งได้เป็น 2 อย่าง คือ 1) อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล การกระทำที่ไม่ดี กรรมชั่ว หมายถึง การกระทำที่เกิดจากอกุศลมูลคือ โลภะ โทสะ หรือโมหะ 2) กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล การกระทำที่ดี หรือกรรมดี หมายถึง การกระทำที่เกิดจากกุศลมูล หรือ อโลภะ อโทสะ หรืออโมหะ (พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงขยาย), 2562, หน้า 253)

จากประเด็นปัญหาความเข้าใจเรื่องกรรมของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบันที่คลาดเคลื่อนไปจากหลักคำสอนของพระพุทธองค์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก และความเคลือบแคลงใจของพุทธศาสนิกชนในการให้ผลของกรรมกรรมดี กรรมชั่ว ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาค้นคว้าเฉพาะเรื่องกรรมและพุทธวิธีการสื่อสารเรื่องกรรมที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทอื่นๆ ตลอดจนเอกสารงานวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อจักได้ทราบถึงพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเรื่องกรรมที่ถูกต้อง ตรงกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และยึดถือเป็นแนวทางในการเป็นพุทธนวัตกรเผยแผ่หลักธรรมเรื่องกรรมที่ถูกต้องเป็นวิทยาทานให้กับพุทธศาสนิกชนและประชาชนที่สนใจศึกษา เพื่อสืบสานอายุพระพุทธศาสนาให้เจริญยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์หลักคำสอนเรื่องกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อวิเคราะห์พุทธวิธีการสื่อสารเรื่องกรรมของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อนำเสนอพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเรื่องกรรมของพระพุทธเจ้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Document) โดยศึกษาค้นคว้าทางเอกสารซึ่งมีลำดับ

1. ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2500 และคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539
2. ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ วรรณคดี และคัมภีร์ต่างๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเรื่องกรรมของพระพุทธเจ้า ได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจาก ตำรา เอกสาร บทความ หนังสือพิมพ์ ข้อมูลทางออนไลน์ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยต่างๆ ของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา
3. รวบรวมข้อมูลแล้วนำมาเรียบเรียงย่อความจากข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ คือ ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ โดยนำมาวิจัยเอกสารเกี่ยวกับการสื่อสารเรื่องกรรมของพระพุทธเจ้า
4. นำเสนอผลงานวิจัยที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบวัตถุประสงค์ดังนี้

หลักคำสอนเรื่องกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

การได้รับผลจากการกระทำดีและชั่ว ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า วิบากแห่งกรรม จัดเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือกระทำด้วยความตั้งใจหรือจงใจทำ จะดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ซึ่งการกระทำดีเรียกว่า กรรมดี การกระทำชั่ว เรียกว่า กรรมชั่ว (พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, 2563, หน้า 4) เพื่อความสมบูรณ์ของความหมายของกรรม ต้องมุ่งหมายเอาเจตนาเป็นตัวตั้งเสมอไป เพราะเจตนาเป็นตัวกำหนดให้บุคคลเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำเสมอ หรือนำพามาซึ่งกุศลเกื้อกูลต่อประโยชน์สุข ล้วนเป็นอำนาจของเจตนาทั้งสิ้น การกระทำใดไร้ซึ่งเจตนา ย่อมไม่มีผลตามกรรมนิยาม คือ ไม่เป็นกรรม ไม่เป็นไปตามกฎแห่งกรรม โดยแบ่งประเภทของกรรมตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ดังนี้

1. กรรม จำแนกตามคุณภาพ ตามธรรมที่เป็นมูลเหตุ 2 ประเภท คือ 1) อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล 10 ประเภท พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้เพื่อต้องการให้ได้ทราบถึงรากเหง้าแห่งปัญหาอันเป็นต้นเหตุแห่งความชั่ว คือ โลภะ โทสะ โมหะ จัดเป็นอกุศลมูลที่จะส่งผลให้จิตเสียคุณภาพและเสื่อมสมรรถภาพ (สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, 2560, หน้า 20-21) เมื่อเกิดขึ้นในจิตแล้วย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์เพื่อความทุกข์และเพื่อความอยู่ไม่ผาสุก จัดเป็นมลทินภายใน (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535; เล่ม 15 ข้อ 113 หน้า 85, พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่ม 15 ข้อ 113 หน้า 130) เมื่ออกุศลมูลอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นแล้ว อกุศลอย่างอื่นที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็เจริญมากขึ้นไปอีก อีกทั้งยังเป็นปัจจัยนำให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ตกลงไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ และหลังจากตายแล้วก็ส่งผลให้ไปเกิดในอบายภูมิ ทุกคติ วินิบาต นรก (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535; เล่ม 12 ข้อ 440 หน้า 473) และ (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535; เล่มที่ 11 ข้อ 347 หน้า 362) 2) กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล 10 ประเภท พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ว่า เป็นการกระทำที่มีความประพฤติดีสม่ำเสมอ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; เล่ม 12 ข้อ 441 หน้า 475) ความประพฤดิธรรมที่เกิดจากกุศลมูลคือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ อันเป็นรากเหง้าหรือมูลเหตุของความดี เป็นสาเหตุให้คนทำความดี เมื่ออกุศลมูลอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น กุศลอย่างอื่นที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็เจริญมากขึ้น จึงควรทำให้เกิดมีในจิตใจ (สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, 2560, หน้า 21-22)

2. กรรม จำแนกตามทวาร คือทางที่ทำความกรรม หรือทางแสดงออก 3 ประเภท (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; เล่ม 13 ข้อ 57 หน้า 55) คือ 1) ทางกาย อกุศลกรรมที่บุคคลแสดงออกด้วยการกระทำทางกายประกอบด้วย การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินอกใจ ส่วนกุศลกรรมที่บุคคลแสดงออกด้วยการกระทำทางกายประกอบด้วย การละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ การละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ การละเว้นขาดจากการประพฤตินอกใจ 2) ทางวาจา อกุศลกรรมที่บุคคลแสดงออกด้วยการกระทำทางวาจาประกอบด้วย การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ส่วนกุศลกรรมที่บุคคลแสดงออกด้วยการกระทำทางวาจาประกอบด้วย การละเว้นขาดจากการพูดเท็จ การละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด การละเว้นขาดจากการพูดคำหยาบ การละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ 3) ทางใจ อกุศลกรรมที่บุคคลแสดงออกด้วยการกระทำทางใจประกอบด้วย การเพ่งเล็งอยากได้ของเขา มีจิตพยาบาท เป็นมิจฉาทิฎฐิ ส่วนกุศลกรรมที่บุคคลแสดงออกด้วยการกระทำทางใจประกอบด้วย การไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา มีจิตไม่พยาบาท เป็นสัมมาทิฎฐิ

3. กรรม จำแนกตามลักษณะและการให้ผล 4 ประเภท (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; เล่ม 21 ข้อ 232-233 หน้า 345-358) คือ 1) กรรมดำ เป็นกรรมที่มีผลนำสัตว์ให้เกิดในอบาย 4 คือ นรก สัตว์เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย เป็นผลมาจากการกระทำทางกาย วาจา ใจ ที่ประกอบในอกุศลกรรบท 10 ที่จัดเป็นทุกข์ เมื่อบุคคลถูกผัสสะที่เป็นทุกข์กระทบก็จะเสวยความทุกข์โดยส่วนเดียว เรียกว่ากรรมดำมีวิบากดำ 2) กรรมขาว เป็นกรรมที่ทำให้สัตว์มีความสุขส่งผลให้ไปเกิดในสวรรค์ เป็นผลมาจากการสั่งสมพอกพูนกรรมทางกาย วาจา ใจ ที่ไม่เป็นทุกข์ ประกอบในกุศลกรรบท 10 จัดเป็นสุข เมื่อบุคคลถูกผัสสะที่เป็นความสุขกระทบก็จะเสวยความสุขโดยส่วนเดียว ไม่มีอะไรเบียดเบียน เรียกว่า กรรมขาวมีวิบากขาว 3) กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว เป็นกรรมที่ทำให้สัตว์ต้องประสบทั้งทุกข์และสุข เพราะการสั่งสมพอกพูนกรรมทางกาย วาจา ใจ ที่เป็นทั้งกรรมดำและกรรมขาว เหมือนมนุษย์ กามาวจรเทวดา และเปรตวิมานบางพวก 4) กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นกรรมที่กระทำแล้วไม่ก่อให้เกิดกรรม เป็นข้อปฏิบัติอันนำไปสู่ความดับกรรมที่เรียกว่า กรรมนิโรธคามินีปฏิปทา เกิดจาก อโลภะ อโทสะ อโมหะ เป็นโลกุตระกุศล เป็นกรรมที่ทำให้สิ้นกรรม คือไม่ทำให้มีการก่อกรรม หรือการก่อตัวของกรรม

4. กรรม จำแนกตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ผล 12 ประเภท (คัมภีร์วิสุทธิมรรค, 2554, หน้า 999) แยกเป็น 3 หมวด คือ 1) หมวดที่ 1 กรรมให้ผลตามคราว 4 ประเภท ประกอบด้วยทิฐุกรรม เวทนีกรรม อุปปัชชเวทนีกรรม อปราชยเวทนีกรรม และอโหสิกรรม กรรมทั้ง 4 ประเภทนี้ จัดเป็นกรรมที่ยืดเวลาให้ผลเป็นเกณฑ์ ถ้ามีเจตนากระทำที่รุนแรง กรรมก็จะให้ผลที่รวดเร็วทันตาเห็น แต่ถ้าเพลาลงกว่านั้น กรรมก็จะให้ผลในคราวถัดๆ ไป 2) หมวดที่ 2 กรรมให้ผลตามกิจ 4 ประเภท ประกอบด้วยชนกรรม อุปัตถัมภกรรม อุปปีฬกรรม และอุปฆาตกรรม กรรมทั้ง 4 ประเภทนี้ จัดเป็นกรรมที่มุ่งเน้นถึงหน้าที่ที่มันกระทำเป็นหลัก หรือเอาหน้าที่ของกรรมนั้นๆ เป็นเครื่องแบ่ง 3) หมวดที่ 3 กรรมให้ผลตามลำดับ 4 ประเภท ประกอบด้วยครุกรรม พหุลกรรมหรืออาจิณณกรรม อาสันนกรรม และกตัตตากรรมหรือ กตัตตาวาปนกรรม กรรมทั้ง 4 ประเภทนี้ จัดเป็นกรรมที่พิจารณาจากการเอาน้ำหนักแห่งการทำความกรรมเป็นเครื่องกำหนด กรรมทั้ง 3 หมวดนี้เป็นทั้งฝ่ายอกุศลกรรมและกุศลกรรม ล้วนให้ผลต่อผู้ที่กระทำทั้งสิ้น

พุทธวิธีการสื่อสารเรื่องกรรมของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

เทศนาวิธีของพระพุทธองค์แม้เป็นเพียงธรรมมีกถาหรือการสนทนากันทั่วไป ก็จะสามารถสำเร็จส่งผลให้ผู้รับฟังเกิดสติปัญญา ตั้มน้อยในศีลธรรม ละเลิกการกระทำชั่วทั้งปวง การที่พระพุทธองค์ทรงประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระสัทธรรมนั้น เพราะพระองค์ทรงประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, 2533, หน้า 172) คือ 1) สันตสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไร ก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดังจูมมือไปดูเห็นกับตา เป็นการชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนมองเป็นเรื่องราวและเหตุผลต่างๆ แจ่มแจ้ง เหมือนจูมมือไปดูให้เห็นประจักษ์กับสายตา 2) สมာทปนา ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือหัดทำ ก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญ จนใจยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ 3) สมุตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้น เกิดความอดสาหะ มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จได้ สู้งาน ไม่หวั่นระย่อไม่กลัวเหนื่อย ไม่กลัวยาก 4) สัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง คือ บำรุงจิตให้เข้มแข็งเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ หรือเป็นการบรรยายให้สนุก สดชื่นแจ่มใส เบิกบานใจ ทำให้ผู้ฟังมองเห็นผลดีและทำสำเร็จ

นอกจากนี้พระพุทธองค์ทรงมีกลวิธีและอุปมาประกอบการสอนหรือเทศนาอีก 9 ประการ (พุทธวิธีการสอน Buddha's Teaching Methods., 2559, หน้า 14) คือ 1) มีการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบการยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายและการเล่านิทานประกอบการสอนนั้น ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำได้แม่นยำ เห็นจริงและเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีอรรถสยงขึ้น 2) มีการเปรียบเทียบกับข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งและเข้าใจยากปรากฏความหมายเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น มักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบเทียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็ช่วยให้เกิดความหนักแน่นขึ้น 3) มีการใช้อุปกรณ์การสอน ในสมัยพุทธกาล ทรงใช้บุคคล เหตุการณ์ สถานที่และสภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นสื่อในการเรียนการสอน 4) มีการทำเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือ การทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอนเป็นทำนองการสาธิตให้ดู แต่ที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้น เป็นไปในรูปที่พระองค์ทรงเป็นผู้นำที่ดี การสอนโดยทำเป็นตัวอย่างก็คือพระจริยาวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่โดยปกติของตนเอง 5) มีการเล่นภาษา เล่นคำและใช้คำในความหมายใหม่ การเล่นภาษาและเล่นคำ เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมปฏิภาณ ข้อนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่ทรงมีความรอบรู้ไปทุกด้าน 6) มีการรู้จักจังหวะและโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์ เมื่อยังไม่ถึงจังหวะ ไม่เป็นโอกาส เช่น ผู้เรียนยังไม่พร้อม ยังไม่เกิดปฏิกิริยาหรืออินทรีย์ก็ต้องมีความอดทนหรือไม่ถึงคันทำ แต่ต้องตื่นตัวอยู่เสมอ เมื่อถึงจังหวะหรือเป็นโอกาสก็ต้องมีความฉับไวที่จะจับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่ปล่อยให้ผ่านไปเสียเปล่า 7) มีความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนฯ อย่างไม่มีอึดตา ตัดต้นหามานะทัญญู ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ สุดท้ายจะใช้กลวิธีใดให้การสอนได้ผลดีที่สุด ก็จะทำในทางนั้น ไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกผู้รู้สึกว่าแพ้ บางคราวเมื่อสมควรยอมก็ต้องยอมให้ผู้เรียนรู้สึกว่าตัวเขาเก่ง บางคราวสมควรข่มก็ข่ม บางความสมควรโอนอ่อนผ่อนตามก็ยอมตาม สมควรขัดก็ขัด สมควรคล้อยก็คล้อย สมควร

ปลอมก็ปลอม 8) มีการลวงโทษและให้รางวัล แม้พระพุทธองค์ทรงใช้การชมเชยยกย่องบ้าง ก็เป็นไปในรูปการยอมรับคุณความดีของผู้นั้น กล่าวชมโดยธรรม ให้เขามั่นใจในการทำความดีของตนแต่ไม่ให้เกิดเป็นการเปรียบเทียบคนอื่น บางทีทรงชมเพื่อให้ถือเป็นตัวอย่าง หรือเพื่อแก้ความเข้าใจผิด ให้ตั้งทัศนคติที่ถูก 9) มีกลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น ต่างครั้งต่างคราว ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ คือความสามารถในการประยุกต์หลักวิธีการและกลวิธีต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้งเฉพาะคราวไป

นำเสนอพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเรื่องกรรมของพระพุทธเจ้า

พุทธนวัตกรรมการสื่อสารเรื่องกรรม มาจากคำว่า พุทธธรรม+นวัตกรรม+การสื่อสาร+กรรม โดยคำว่า พุทธธรรม หมายถึง (พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, 2563, หน้า 295-296) พระธรรม และพระคุณสมบัติของพระพุทธเจ้า นวัตกรรม หมายถึง (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554, (สืบค้น 30 ธันวาคม 64), แหล่งที่มา www.dictionary.orst.go.th) การกระทำหรือสิ่งที่ทำขึ้นใหม่หรือแปลกจากเดิมซึ่งอาจจะเป็นความคิด วิธีการ หรืออุปกรณ์ เป็นต้น การสื่อสาร หมายถึง (พจนานุกรม, (วันที่สืบค้น 30 ธันวาคม 64), แหล่งที่มา www.dictionary.orst.go.th) วิธีการนำถ้อยคำ ข้อความ หรือหนังสือ เป็นต้น จากบุคคลหนึ่งหรือสถานที่หนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งหรืออีกสถานที่หนึ่ง กรรม หมายถึง (พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, 2563, หน้า 4-5) กระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือกระทำด้วยความตั้งใจหรือจงใจทำ จะดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ซึ่งการกระทำดี เรียกว่า กรรมดี การกระทำชั่ว เรียกว่า กรรมชั่ว ในการนำเสนอพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเรื่องกรรมของพระพุทธเจ้า ผู้วิจัยได้ค้นคว้าตัวอย่างจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา พร้อมทั้งทบทวนแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่สามารถสนับสนุนประเด็นงานข้างต้น ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พุทธนวัตกรรมการสื่อสารเรื่องกรรมของพระพุทธเจ้าตามหลักเทศนา 4

1) สันทสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด ตัวอย่าง พระพุทธองค์ทรงแสดงเหตุที่เจ้าศากยจะต้องล้มตายเป็นจำนวนมากในชาตินี้ เพราะทรงพิจารณาเห็นถึงบุญกรรมของเหล่าเจ้าศากยที่เคยกระทำไว้เมื่อครั้งอดีตชาติโดยการโปรยยาพิษลงในแม่น้ำส่งผลให้มีคนตายเป็นจำนวนมาก (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; เล่ม 1 ข้อ 35 หน้า 326)

2) สมาทปนา ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ตัวอย่าง พระพุทธองค์ทรงโปรดนายพราณกุฎกภูมิตรและครอบครัวให้งดทำปาณาติบาตด้วยการตรัสสอนด้วยอนุပ္พพิททา จนหมดสงสัยในรัตนะ 3 กลับตัวเป็นผู้ไม่ทำกรรมคือปาณาติบาตตลอดชีวิต (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; เล่ม 2 ข้อ 102 หน้า 23)

3) สมุตเตชนา ใ้ใจให้อาจหาญกล้าแล้วกล้า ตัวอย่าง พระพุทธองค์ทรงแปลงพระรัศมีปลุกใจมัญญกุณฑลีสุนนพวยไกล้ตายอยู่นอกกระเป๋ียงบ้านให้เลื่อมใสในพระองค์แล้ว เมื่อเขาทำกาละไปแล้วได้ไปเกิดในวิมานทองคำสูง 30 โยชน์ ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (พระอรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; เล่ม 1 หน้า 25)

4) สัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง ตัวอย่าง พระพุทธองค์ทรงปลอบโยนพระเจ้าปเสนทิโกศลผู้ถูกปรตตามหลอกหลอนเพราะคิดจะแย่งเมียชาวบ้าน ด้วยการตรัสบอกว่า “อย่าได้หวาดหวั่น ไม่มีอันตรายแก่พระองค์” พระดำรัสนั้นสร้างความเบาพระราชหฤทัยแก่พระราชา แล้วทรงแสดงธรรมเรื่อง

โทษแห่งปรทาทิกรรมของเปรตเหล่านั้นให้พระราชสาส์น (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; เล่ม 1 ข้อ 45 หน้า 417)

พุทธนวัตกรรมการสื่อสารเรื่องกรรมของพระพุทธเจ้าตามหลักเทศนา 9

1) การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ ตัวอย่าง พระพุทธองค์ทรงตรัสเล่าสาเหตุที่อุปตตะเศรษฐีไม่มีบุตรด้วยการตรัสเล่าบุรพกรรมของเขาวว่า อดีตชาติเขาเคยหลอกเด็กน้อยผู้เป็นหลานชายเข้าไปในป่าแล้วได้ทำการบีบคอจนเด็กน้อยขาดอากาศหายใจและเสียชีวิต แล้วได้ทิ้งศพเด็กน้อยไว้ในป่านั้นนี้เป็นบุพกรรมของเศรษฐีนั้น (อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560, ข้อ 252 หน้า 517)

2) การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา ตัวอย่าง พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนสอนกุลบุตรผู้ที่ถูกภรรยาสมเ้า ด้วยการเปรียบเทียบสตรีผู้เล่่นข้ออุปมาเหมือนของ 5 อย่าง คือ สตรีในโลกเป็นเหมือนแม่น้ำหนทาง โรงดื่มสุรา ที่พักและบ่อน้ำ เพราะเวลาย่อมไม่มีแก่สตรีเหล่านั้น ความเป็นผู้มักประพฤตินอกใจ เป็นมลทินของสตรี (อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560, ข้อ 186 หน้า 326)

3) การใช้อุปกรณ์การสอน ตัวอย่าง พระพุทธองค์ประสงค์จะโปรดพรานเบ็ดชื่อ อริยะ เพราะทรงเห็นอุปนิสัยแห่งโสดาปัตติมรรคของเขา จึงทรงใช้ชื่อของพระสาวกเป็นอุปกรณ์ในการสอนด้วยการตรัสถามชื่อของพระสาวกแต่ละรูป แล้วตรัสถามชื่อของพรานเบ็ดเป็นคนสุดท้าย แล้วแสดงธรรมโปรดจนเขาได้ดวงตาเห็นธรรมตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล (อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560, ข้อ 202 หน้า 367)

4) การทำเป็นตัวอย่าง ตัวอย่าง พระพุทธองค์ทรงชำระกายของพระติสสะเถระผู้มีการเปื้อยเน่าด้วยพระองค์เอง เพราะภิกษุทั้งหลายพากันหลีกหนีด้วยความรังเกียจในตัวเธอ เมื่อพระเถระมีร่างกายเบาสบายแล้วแสดงธรรมโปรด พระปุตติคัตติสสะเถระบรรลุพระอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาแล้วก็ปรินิพพาน (อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560, ข้อ 30 หน้า 300)

5) การเล่นภาษา ตัวอย่าง พระพุทธองค์ทรงหยุดการทำบาปของโจรองคฺลิมาลด้วยการตรัสเล่นคำในความหมายใหม่เมื่อครั้งที่โจรองคฺลิมาลติดตามมาด้านหลังเพื่อปลงพระชนม์พระองค์เพื่อเอานี้มาทำพวงมาลัยห้อยคอ เมื่อโจรองคฺลิมาลสงบลงแล้วจึงแสดงธรรมโปรด ต่อกาลไม่นานท่านก็ได้บรรลุพระอรหัต (อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560, ข้อ 142 หน้า 160)

6) การรู้จักจังหวะและโอกาส ตัวอย่าง พระพุทธองค์ทรงรอจังหวะให้พระสุนทรสมุทฺรเกิดความสังเวชเพราะถูกหญิงแพศยาคนหนึ่งล่อลวงด้วยมารยาหญิง 40 อย่างเพื่อให้พระเถระลาสิกขา เมื่อสบโอกาสจึงแผ่พระรัศมีไปแสดงธรรมโปรดพระสุนทรสมุทฺร ในกาลจบเทศนา พระเถระบรรลุพระอรหัตแล้ว (อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560, ข้อ 297 หน้า 629)

7) ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ตัวอย่าง พระพุทธองค์ทรงยกเรื่องจริงข่มข้มพุกซิวกลวงมหาชนผู้อันธพาลในโลก เคี้ยวกินคูถ นอนบนแผ่นดินอย่างเดียว เป็นผู้เปลือยเทียวกไป ถอนผมด้วยท่อนแปรงตาลสิ้น 55 ปี ให้เขาเกิดความสลด เกิดความสังเวช มีหิริโอตตปปะ แล้วแสดงอนุพุทฺธิกาโปรด เมื่อจบเทศนาเขาได้บรรลุพระอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาแล้ว (อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560, ข้อ 55 หน้า 462)

8) การลงโทษและให้รางวัล ตัวอย่าง พระพุทธองค์ทรงดำหนีกษุชาวกรุงสาวัตถี 2 รูป ผู้ทำปาณาติบาตด้วยการติดก่อนกรวดสังหารหงส์ที่กำลังบินอยู่ตกลงมาตายอย่างอนาถต่อหน้าหมู่ภิกษุว่า เป็นการกระทำความผิดหนักยิ่งนัก ภิกษุควรเป็นผู้สำรวมด้วยมือ เท้า และวาจา (อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560, ข้อ 255 หน้า 525)

พระพุทธองค์ทรงตรัสยกย่องพระธรรมารามเถระผู้หลีกเลี่ยงจากหมู่ภิกษุด้วยการตั้งความพยายามเพื่อที่จะบรรลุพระอรหัตให้ได้ก่อนที่พระพุทธองค์จะปรินิพพาน แล้วทรงชื่นชมท่านว่า ภิกษุผู้มีความรักใคร่ในพระองค์แม้รูปอื่น พึงเป็นเช่นภิกษุธรรมารามะนี้ เพราะการปฏิบัติธรรมสมควรแก่กรรมเท่านั้น จึงชื่อว่าเป็นการบูชาพระองค์ (อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560, ข้อ 257 หน้า 532) 9) กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ตัวอย่าง พระพุทธองค์ทรงระงับความโกรธของเทวดาแม่ลูกอ่อนคนหนึ่งที่ถูกพระภิกษุชาวเมืองอาฬวีรูปหนึ่งกำลังตัดต้นไม้แล้วพลั้งมือไปฟันถูกบุตรขาดเป็น 2 ท่อน ด้วยการตรัสสอนว่า พึงสะกดความโกรธที่พลุ่งขึ้น เหมือนคนห้ามรถกำลังแล่นไปได้ พระองค์เรียกผู้นั้นว่า ‘สารถิ’ ส่วนคนนอกนี้ก็เป็นเพียงผู้ถือเชือก เทวดาฟังแล้วก็ได้บรรลุโสดาปัตติผล แล้วทรงแก้ปัญหาที่อยู่ของเทวดานั้นด้วยชี้ไปที่ไม้ใหญ่ต้นหนึ่งข้างพระเชตวัน แล้วตรัสให้เทวดานั้นไปสิ่งสถิตอยู่ทีนั้น (อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560, ข้อ 175 หน้า 286)

บทสรุป

พระพุทธองค์ทรงสื่อสารเรื่องกรรมและผลของกรรมอย่างละเอียดโปรดพุทธศาสนิกชน โดยใช้หลักแห่งเทศนา 4 และหลักแห่งเทศนา 9 ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ซึ่งเป็นการสื่อสารที่ไม่เคยมีศาสดาองค์ไหนเคยแสดงโปรดสรรพสัตว์มาก่อนในยุคสมัยนั้น การสื่อสารของพระพุทธองค์จึงจัดเป็น พุทธนวัตกรรม คือเป็นการเผยแผ่คำสอนเรื่องใหม่ที่ไม่เคยมีการเผยแผ่สั่งสอนมาก่อนของพระพุทธองค์ จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่พระพุทธองค์จะทรงโน้มน้าวจิตใจให้เหล่าสรรพสัตว์นั้นอมใจมารับฟังและเชื่อตามคำสั่งสอนของพระองค์ เพราะความเชื่อของคนในสมัยนั้นยังยึดติดอยู่กับความเชื่อและพิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์ซึ่งเป็นการเชื่อดั้งเดิมที่ได้ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน ดังนั้น ก่อนที่พระพุทธองค์จะทรงเลือกแสดงธรรมโปรดแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น พระองค์ทรงทรงตรวจสอบอุปนิสัยของเขาเสียก่อนด้วยพระทศพลญาณ 10 เมื่อทรงทราบแน่ชัดแล้วว่า บุคคลนั้นมีบุญเก่าที่เคยสั่งสมไว้สามารถเข้าใจหลักธรรมและบรรลุธรรมคุณวิเศษได้ จึงตัดสินใจสั่งสอนออกไปแสดงธรรมโปรด

ฉะนั้น การสื่อสารด้วยพุทธนวัตกรรมนี้ส่งผลให้พระพุทธองค์ทรงประสบความสำเร็จทุกครั้งที่ทรงเสด็จไปเทศนาสั่งสอนเผยแผ่พระพุทธศาสนา บุคคลและสรรพสัตว์ที่ได้รับฟังธรรมจากพระพุทธองค์ต่างก็ได้ดวงตาเห็นธรรม บรรลุคุณวิเศษตามผลบุญที่ตนได้สั่งสมมาแล้วตั้งแต่อดีตชาติ ผลลัพธ์น้อยที่สุดคือทำให้ผู้รับฟังตั้งอยู่ในศีล ยอมรับนับถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต เมื่อเขาจากโลกนี้ไปแล้วต่างก็มีสุคติโลกสวรรค์เป็นที่ไป ณ เบื้องหน้า บางรูปบางคนก็ได้บรรลุพระนิพพาน ไม่ต้องกลับมาเกิดใหม่อีก ซึ่งเป็นพระประสงค์สูงสุดของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์ เพราะการบรรลุพระนิพพานคือการพ้นทุกข์ตามหลักของอริยสัจ 4 อย่างแท้จริง เปรียบดัง เปลวเทียนที่ดับวูบลง จะไม่มีไฟใหม่เกิดขึ้นอีกต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีความคาดหวังว่า งานวิจัยนี้จักเป็นประโยชน์เป็นคุณูปการต่อผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องหลักกรรมและการสื่อสารเรื่องกรรมของพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา และสามารถนำเนื้อความในงานวิจัยนี้ไปต่อยอดในการทำงานวิจัยของผู้ที่กำลังศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้อยู่ เมื่องานวิจัยเล่มนี้สำเร็จแล้วผู้วิจัยมีแนวคิดจะนำเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องกรรมและผลของกรรมไปทำเป็นธรรมบรรยายประกอบภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวเพื่อเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ต่อไป เพื่อเป็นสื่ออุทาหรณ์สอนใจให้กับคนรุ่นใหม่ในการทำกรรมดี ละเว้นจากกรรมชั่ว อีกทั้งยังเป็นการเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องกรรมและผลของกรรมให้เข้าถึงประชาชนคนรุ่นใหม่อีกด้วย เพราะถ้าคนในสังคมมีความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว เพราะกลัวผลของกรรมชั่ว คนเหล่านั้นก็จะทำแต่กรรมดี เพราะต้องการรับผลแห่งกรรมดี สังคมก็จะประกอบไปด้วยคนดี มีศีลธรรม ปัญหาสังคมก็จะลดน้อยถอยลงไป การก่ออาชญากรรมที่รุนแรงก็จะหมดสิ้นไปจากสังคมด้วยเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ:

- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). *พุทธวิธีการสอน Buddha's Teaching Methods*. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเถปิฎก 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (2554). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพลส จำกัด.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2562). *พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุง)*. พิมพ์ครั้งที่ 53 (ฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์ ครั้งที่ 22). จันทบุรี: โรงพิมพ์ทพพัน.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 19, นนทบุรี: โรงพิมพ์ เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2563). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, 2563.

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. *หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ฉบับปรับปรุง*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. *ระบบคำหาคัพท์*. [ออนไลน์]. (วันที่สืบค้น 30 ธันวาคม 64).

แหล่งที่มา: www.dictionary.orst.go.th.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. *สำรวจด้านสังคม สาขาศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม*. [ออนไลน์]. (วันที่สืบค้น 13 ตุลาคม

2564. แหล่งที่มา: www.nso.go.th.